GROENLINKS

TOESPRAAK NEL VAN DIJK VOOR CONGRES GROENLINKS 25-1-97

gesproken woord geldt

Laat ik beginnen met het goede nieuws. Bij de onderhandelingen over herziening van het Verdrag van Maastricht - in Euroiingo: de Intergouvernementele Conferentie - zijn al wat stapjes vooruit gezet. De Nederlandse regering heeft van de vorige EU-voorzitter, Ierland, een half ontwerp-Verdrag geërfd. Dat stelt een aantal verbeteringen in het vooruitzicht. Duurzame ontwikkeling bijvoorbeeld wordt gepromoveerd tot een van de hoofddoelen van de Europese Unie. Het Verdrag van Amsterdam of Luxemburg of hoe het ook zal heten krijgt een werkgelegenheidshoofdstuk. De mogelijkheden voor wetgeving tegen achterstelling van vrouwen worden uitgebreid. De positieve actie wordt gered. Ook krijgt dé Unie de mogelijkheid om maatregelen te nemen tegen racisme, tegen discriminatie van homo's en lesba's, van ouderen en gehandicapten. We moeten daar niet teveel van verwachten, maar het zou al mooi zijn als de rechten van deze groepen in het Verdrag erkenning krijgen. Net als overigens de grondrechten van alle Unieburgers, die wellicht beter verankerd zullen worden. De Ierse tekst legt tevens de basis voor een fatsoenlijke regeling van de openbaarheid van bestuur. Die laat nu veel te wensen over bij de Europese instellingen.

Het zijn maar bescheiden verbeteringen, en sommige zijn nog ongewis. Maar we moeten elke stap in de goede richting op z'n waarde schatten, ook al verwacht GroenLinks veel meer van de Europese Unie. Dat concludeer ik althans uit de congresresolutie en de meeste amendementen. We zijn terecht veeleisend, vind ik. De toenemende internationale vervlechting confronteert ons met tal van problemen die nationale staten niet alleen aankunnen. Daarvoor is intensieve internationale samenwerking nodig, op mondiaal en regionaal niveau. De Europese Unie vormt het meest hechte samenwerkingsverband tussen staten dat we kennen. Het meest succesvoile ook, in een aantal opzichten. Een belangrijke verworvenheid, zo vanzelfsprekend inmiddels dat we 'm gauw over het hoofd zien, is dat 40 jaar samenwerking, tussen voormalige aartsvijanden, oorlog in dit deel van Europa ondenkbaar heeft gemaakt.

Ik ben blij dat het bestaansrecht van de Unie vandaag niet echt ter discussie staat. Dat stelt ons in staat onze energie te benutten voor het aan de kaak stellen van haar tekortkomingen.

Want dat zijn en blijven er nogal wat. Het slechte nieuws is dat een deel van het goéde nieuws slechts schone schijn is. Aan werkgelegenheid zal, zoals gezegd, een nieuw Verdragshoofdstuk worden gewijd. Europa moet wei, met meer dan 20 miljoen werklozen. Maar het is vooral politieke cosmetica. En Nederland loopt voorop in die maskerade. De regering legt haar Europese partners lange teksten voor over Europees werkgelegenheidsbeleid, maar premier Kok wordt niet moe eraan toe te voegen dat er toch vooral geen extra bevoegdheden naar Brussel mogen gaan. Een typisch paars compromis. Van de WD mag Melkert in Brussel het hoogste woord voeren over werkgelegen¬heid, zolang de Unie maar geen instrumenten krijgt om werkelijk banen te scheppen. En omdat sommige lidstaten er net zo over denken, zien we voorlopig geen Europese aanpak van arbeidstijdverkorting. Geen serieuze pogingen om een eind te maken aan de belastingconcurrentie tussen lidstaten, waardoor de lasten op kapitaal steeds lager worden en arbeid duur blijft. En we hebben ook nog steeds geen Europese ecotaxen, ondanks herhaalde voorstellen van de Europese Commissie voor een energieheffing. Één onwillige lidstaat volstaat namelijk om ecotaxen te blokkeren. Denemarken pleit ervoor dit vetorecht af te schaffen, maar waar blijft de steun van het Nederlands EU-voorzitterschap, dat zich zo sterk zegt te maken voor het Europees milieubeleid? Soms lijkt het of heel Europa paars is. in 11 van de 15 lidstaten zitten sociaal-democraten in de regering, maar we merken er zo weinig van.

In gespannen afwachting van het moment waarop premier Blair namens de Britten het Sociaal Protocol ondertekent, zit de Raad van Ministers voor Sociale Zaken duimen te draaien. Ook bij minister Melkert bespeur ik weinig ambitie om een impuls te geven aan het sociale Europa. Ook hij zit in de tang van de WD. Die partij wil helemaal, geen sociale minimumstandaards vastleggen in de

Unie. Concurrentie op arbeidsvoorwaarden en lastendruk is juist gezond, in neo-liberale optiek. Het maakt de verzorgingsstaat slank.

Troonpretendent Bolkestein heeft voor die opvatting onlangs steun gekregen van onderkoning Geelhoed, de nieuwe topambtenaar van Kok. Nederland concurreert wel lekker in Europa, zo vat ik

Geelhoeds nieuwjaarsartikel samen. Andere landen hebben grotere problemen dan wij. Hadden ze maar eerder moeten beginnen hun verzorgingsstaat te hervormen. Eigen schuld dikke bult. Zo is het tegenwoordig gesteld met de Europese solidariteit. Ter geruststelling schrijft Geelhoed - ik citeer - dat "sociale stabiliteit en ecologische houdbaarheid in een economische beleidsconcurrentie" niet "zonder meer" hoeven te worden "afgeschreven". Niet zonder meer, dat klopt. Natuurlijk draagt een goed sociaal stelsel bij aan maatschappelijke cohesie, aan optimale ontplooiing van talent. Natuurlijk schept ecologische innovatie een voorsprong op de markt. De economie wordt helaas niet geregeerd door dit soort feiten, maar door de percepties van machtige spelers. En een groot deel van het bedrijfsleven denkt niet zo ver vooruit. Dat dreigt met vertrek als overheid en vakbonden te veeleisend worden. Als 'economische beleidsconcurrentie' werkelijk geen probleem zou zijn, dan wil ik niemand meer horen klagen over het rampzalige effect van ecotaxen of arbeidstijdverkorting op onze concurrentiepositie. En dan wil ik wel eens weten waarom Nederland onlangs, in navolging van België, de vennootschapsbelasting voor financieringsmaatschappijen moest verlagen? Van 35% naar een luttele 8%. En waarom Duitsland daarvan weer in de stress schiet? Waarom schaft het ene na het andere land de vermogensbelasting af? Bewijst deze sociale, ecologische en fiscale dumping het nut van Europese minimumnormen?

Nee, zegt Geelhoed. Want de Europese Unie dreigt dan - citaat - "beleidsconcepten" over te nemen die "in de mondiale economische context averechts werken". Daar komt de aap uit de mouw. De landen van Europa moeten zich aanpassen aan de wereldmarkt. De wereldmarkt die mede door de EU, Nederland voorop, zo voortvarend verlost wordt van handelsbarrières. De mondiale concurrentieslag bepaalt voortaan de speelruimte voor sociaal en ecologisch beleid...

Globalisering, want daar hebben we het dan over, globalisering, meneer Geelhoed, is niet zozeer een realiteit als wel een voorspelling die zichzelf waar probeert te maken. Of nauwkeuriger, een politiek project, gericht op een wereldmarkt zonder wereldregering. Dit project is gelukkig nog maar ten dele werkelijkheid. Vooralsnog concurreren Europese bedrijven voornamelijk op de Europese interne markt. We zijn niet zozeer overgeleverd aan de blinde krachten van de wereldhandel, als wel aan elkaar in Europa. Als machtigste handelsblok ter wereld kan Europa voorwaarden opleggen aan het

economisch verkeer. Als Unie kunnen de lidstaten een deel van de soevereiniteit terugwinnen die ze elk afzonderlijk zijn kwijtgeraakt aan de markt. De soevereiniteit om als Europeanen te bepalen of we kiezen voor al maar groeiende materiële welvaart, die we uit steeds verdere hoeken van de wereld proberen aan te slepen; of kiezen voor waarden die het leven rijker maken, de samenleving beschaafder en de toekomst duurzamer.

Die strijd is nog niet gestreden. GroenLinks staat niet zonder bondgenoten, zo merk ik in het Europees Parlement. Sommigen van die bondgenoten denken dat de Economische en Monetaire Unie, als ze eenmaal een feit is, de lidstaten zal bewegen tot nauwere samenwerking op sociaal en ecologisch terrein. Een respectabel standpunt. Ook de Nederlandse vakbonden denken er zo over. Maar die beginnen zich inmiddels toch achter de oren te krabben. Voor hun loyale steun aan de EMU krijgen zij wel erg weinig terug. De gewenste banenpolitiek blijft voorlopig uit. De race naar de eenheidsmunt, de Europawijde fixatie bp het staatshuishoudboekje, ondergraaft het politieke draagvlak voor Europa. En daardoor worden de kansen op een werkgelegenheidsunie juist kleiner.

Ik vrees dat de EMU steeds meer tweespalt produceert, binnen en tussen de lidstaten. In Dublin is onlangs een Stabiliteitspact gesloten. Leden van de muntunie die hun tekort laten oplopen, krijgen een zware boete opgelegd. Nog niemand heeft mij kunnen uitleggen hoe dat straks werkt. Welke regering kan het verkopen om in tijden van economische misère ook nog eens miljarden Euro's naar Brussel over te maken? Zonder er enige Europese solidariteit voor terug te krijgen? Dat is politieke zelfmoord. Ik zie bijvoorbeeld de Fransen nog niet betalen. Maar als ze niet betalen, dan faalt het pact en raakt de Euro in crisis. De politieke ellende zal niet te overzien zijn.

Europa is nog niet toe aan de muntunie. Laat het zich eerst maar eens concentreren op de politieke integratie, op het organiseren van solidariteit en democratie.

Want het democratisch tekort dreigt groter te worden. Weliswaar doet het Ierse Verdragsontwerp een aantal goede voorstellen: wat meer medebeslissingsrecht voor het Europees Parlement; voor nationale parlementen een gegarandeerde termijn van 4 weken om Europese wetsvoorstellen te bestuderen, zodat ze hun ministers beter geïnstrueerd naar Brussel kunnen sturen. Maar

daartegenover staat dat in vrijwel alle voorstellen voor nieuw Europees beleid, de parlementaire controle en medewetgeving vooralsnog ontbreken.

Ik betwijfel of het Nederlandse Voorzitterschap die democratische component er alsnog in weet te boksen. Of Van Mierlo en zijn staatssecretaris Patijn zich daar überhaupt voor inspannen. Veeg teken is dat ze het Europarlement geen zeggenschap willen geven over de landbouwuitgaven, bijna de helft van de Europese begroting. De Europarlementariërs zijn te kritisch over al die landbouwsubsidies. Dit soort zaken laat zich toch veel soepeler regelen in vertrouwelijk ministersberaad. Dan mag het wel een paar miljard meer kosten. Tegelijk verzet staatssecretaris Patijn zich ertegen dat het voorgestelde anti-discriminatie-artikel ook voor ouderen en gehandicapten geldt. Dat zou Nederland namelijk wel eens geld kunnen gaan kosten... Selectieve zuinigheid, dunkt mij. Patijn ziet liever bonte koeien dan bejaarden.

Verontrustender nog is het democratisch gat dat dreigt bij het justitie- en politiebeleid. Chirac en Kohl gokken erop de burgers te kunnen paaien voor het nieuwe Verdrag door Europa een veiligheidsoffensief te laten starten. Tough on crime, dat scoort wet. Dus moeten de bevoegdheden van Europol, nog voor het officieel is opgericht, alweer worden uitgebreid. Welk parlement die Euro-FBI moet gaan controleren, daarover wordt gezwegen. Terwijl we in Nederland inmiddels toch weten hoe snel de opspoorders ontsporen, en hoe essentieel een parlementair enquêterecht dan is.

De Frans-Duitse tandem wil een hogere versnelling trappen in het Europees beleid inzake visa, asiel, douane en ook drugs. Daartoe zou het vetorecht in de Raad van Ministers beperkt moeten wórden. Maar waar nationale regeringen geen vetorecht meer hebben, daar verliezen nationale parlementen hun greep op de Europese besluitvorming, en daar moet dus het Europees Parlement iets te vertellen krijgen. Onderwerpen als asielbeleid zijn veel te delicaat om toe te vertrouwen aan geheime onderonsjes van ministers. Echter, invloed voor het EP zit er niet in op justitie- en politiegebied. Een Franse president is nu eenmaal niet gewend zich te verantwoorden tegenover volksvertegen¬woordigers.

Tussen ons gezegd en gezwegen: het Europees Parlement laat zich soms ook wel te kijk zetten. De royale onkostenvergoedingen, de dubbele aanvullende pensioenen die men zichzelf toekent, vermeende handtasjelijkheden, die zijn niet goed voor de geloofwaardigheid. Wat mij betreft maken we snel schoon schip. De Groene fractie dient daartoe jaarlijks voorstellen in, tevergeefs, maar ik hoop dat ook de andere fracties dit jaar enig zelfreinigend vermogen zullen tonen.

Ik vrees voor een Verdrag waar Amsterdam haar naam niet aan zal willen lenen. Toch kun je er gif op innemen dat Kok en Van Mierlo door de pomp gaan, mede gezien hun voorzittersrol. Op de vraag of er voor de Nederlandse regering een democratische ondergrens bestaat, hebben ze immers nooit willen antwoorden. De Europese partners voor het blok zetten, dat is kennelijk het exclusieve voorrecht van landen die weinig op hebben met democratisch Europees bestuur. Zo lang dat zo is, zal de democratie in de Unie ais wisselgeld blijven fungeren.

Goed nieuws of slecht nieuws, dat hangt ervan af, is dat het nieuwe Verdrag ook op het terrein van buitenlands en veiligheidsbeleid geen reuzenpassen zal zetten. Niet in de ongewenste richting, die van een Europees verdedigingsblok. Maar ook niet in de gewenste richting, die van een grotere bijdrage aan de internationale rechtsorde.

Parijs en Londen gaan nog vaak op de solotoer. Maar om potten te breken op het wereldtoneel, daarvoor zijn ook zij een maatje te klein. Dat besef begint inmiddels te dagen. Gezamenlijk optreden als EU is effectiever. Het betekent echter dat je niet altijd je zin krijgt. En aan dat idee kunnen Chirac en Major maar moeilijk wennen.

De belangrijkste innovatie in het buitenlands beleid wordt een nieuwe 'analyse- en planningseenheid' in Brussel. Onze congresresolutie vraagt daar ook om. Informatie delen, samen scenario's ontwerpen, dat is een eerste stapje naar een eendrachtiger beleid.

De lidstaten bespreken ook de mogelijkheid van vredesoperaties in EU-verband. Gezien de stand van de samenwerking, kan de Unie daar maar beter in het klein mee beginnen. Dat geldt overigens ook voor de OVSE, die als pan-Europese veiligheidsorganisatie de meeste legitimiteit bezit, maar helaas de minste middelen. Grootschalige vredesoperaties, het stoppen van genocide, daarvoor moeten we

voorlopig maar niet onze kaarten op EU of OVSE zetten. Zélfs de VN blijkt soms te falen. Daarom is het goed als we vandaag ook over het nut van de NAVO debatteren.

Van alle partijen in de Nederlandse politiek is GroenLinks het minst in staat om passief te blijven wanneer er ergens in de wereld geweld dreigt of gemoord wordt. Gelukkig maar. We roepen vaak als eerste om internationale actie. Wie er dan precies ingrijpt namens de volkerengemeenschap, de VN of de OVSE of de NAVO, die vraag komt op de tweede plaats. Daarop is ook geen standaard-antwoord te geven. Het gaat erom: welke club is er bereid om de internationale onverschilligheid te doorbreken, en welke club is er toe in staat? We zijn nog ver verwijderd van modeloplossingen.

Voor GroenLinks is de Europese integratie verre van voltooid. Europa moet meer worden dan markt en munt. Juist door ons programma voor Europa, kan onze kritiek op de Unie zich onderscheiden van de populistische Euroscepsis van Bolkestein, van de Eurofobie van Major. Voor hen is de Unie wel ongeveer af. Zij hebben wat ze willen en roeren daarom nu de nationale trom.

We moeten onze bezwaren in geen geval inslikken, de kritiek op Europa niet overlaten aan rechts.

En ik zal ook niet aarzelen tegen het nieuwe Verdrag te stemmen, indien dat Verdrag de Unie meer kwaad doet dan goed. Een Verdrag van Amsterdam dat de Unie niet democratischer maakt, niet groener en socialer, dat de uitbreiding van Unie niet dichterbij brengt - zo'n Verdrag moet gewoon opnieuw. De kans is groot dat de bevolking in een van de landen die het Verdrag per referendum bekrachtigen, dat ook vindt. Dan moeten de heren die ons regeren op herkansing.